

K ORIENTACI MLÁDEŽE NA TECHNICKÉ OBORY A ŘEMESLA V JIHOMORAVSKÉM REGIONU

FRIEDMANN Zdeněk, ČR

Resumé

Příspěvek obsahuje některé výsledky výzkumného šetření, které se týkalo situace v oblasti profesní orientace na základních školách, integrovaných školách, středních odborných školách a odborných učilištích. Cílem bylo zjistit zájem žáků základních škol (včetně žáků se speciálními vzdělávacími potřebami) o praktické činnosti technického charakteru a rozsah, způsob a úroveň spolupráce škol s jinými subjekty v oblasti orientace žáků na technické obory a řemesla.

Klíčová slova: Profesní orientace, nezaměstnanost, technické obory, řemesla.

ON ASPIRATIONS OF YOUTH FOR TECHNICAL FIELDS AND CRAFTS IN THE REGION OF SOUTH MORAVIA

Abstract

The paper presents several results of an investigation dealing with the situation in the field of professional aspirations at primary schools, secondary technical schools and vocational schools. The aim of the investigation was to find out the interest of pupils of primary schools (including pupils with special educational needs) in practical activities of technical type and the range, manner and level of cooperation of schools with other agents in the field of promotion of technical fields and crafts.

Key words: Professional aspirations, unemployment, technical fields, crafts.

1 Úvod

Rámcový vzdělávací programu pro základní vzdělávání (2005) umožnil, aby si k dosahování potřebných cílů, k vytváření žákovských kompetencí zvolila každá základní škola vlastní cestu. Nový směr ve školství znamená pro učitele i žáky kvalitativní posun ve způsobu výběru učiva i v možnostech organizace a vedení vyučovacího procesu. Se zaváděním novinek do praxe lze pozorovat některá úskalí, která možnost volby vzdělávací cesty přináší. Jde například o omezení možnosti přístupu žáků k praktickým činnostem, které může vést k tomu, že žáci budou s náplní odpovídajících profesí (např. řemesel) seznamováni pouze teoreticky - informativně.

Moudrá společnost se chová preventivně. Je potřebné, aby mladí lidé nacházeli adekvátní uplatnění na trhu práce. Jen tak se mohou stát ekonomicky aktivními a produktivními jedinci, kteří nejsou závislí na sociálním systému státu. Problematika přípravy mladých lidí na vstup do světa práce je v centru pozornosti řady odborníků snad ve všech zemích světa. Je totiž tématem nejen ekonomickým, ale i sociologickým, pedagogickým a psychologickým. Ekonomická nezávislost je jedním z podstatných faktorů kvality života, je podmínkou životní spokojenosti a přispívá k rozvoji občanství. Profesní skladba volných pracovních míst v Jihomoravském regionu dlouhodobě neodpovídá poptávce ze strany nezaměstnaných zejména v oblasti kvalifikovaných řemeslných profesí.

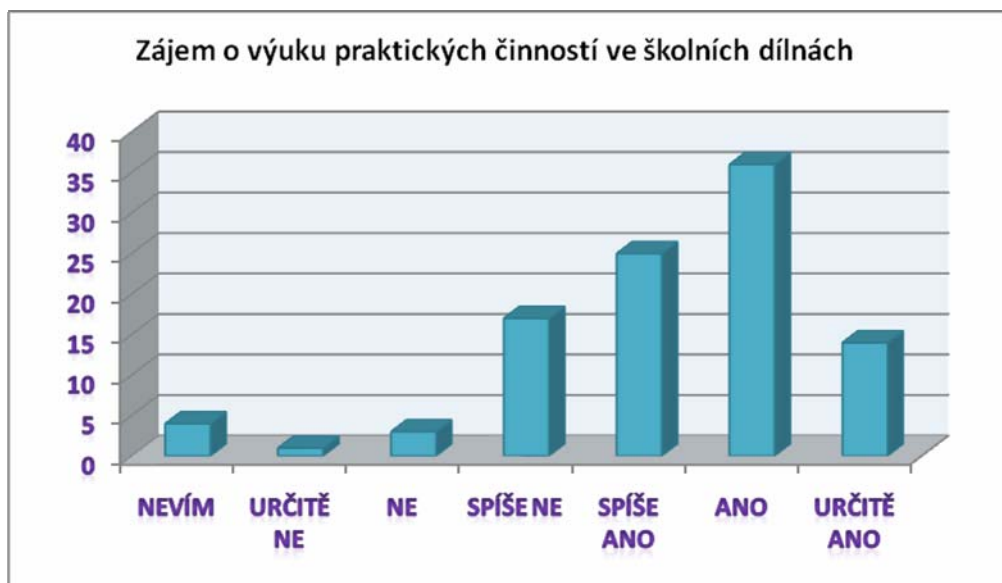
2 Výzkumné šetření

Katedra technické a informační výchovy Pedagogické fakulty MU provedla v letech 2007/08 v rámci svých aktivit (výzkumný záměr 0021622443) dotazníkové výzkumné šetření, které se týkalo situace v oblasti profesní orientace na základních školách, integrovaných školách, středních odborných školách a odborných učilištích. Vycházíme z předpokladu, že technické obory a praktická řemesla poskytují dostatek prostoru pro perspektivní uplatnění širokého spektra dětí a mládeže. Domníváme se současně, že celkově není plně doceněna a realizována podpora profesní orientace dětí a mládeže k technickým oborům, podpora jejich technických schopností a zájmů. Zajímalo nás také, do jaké míry jsou školy schopny a ochotny respektovat zájmy žáků, rodičů, případně potřeby výrobní sféry v regionu apod.

Byly sestaveny dotazníky pro vedoucí pracovníky v základních školách a pro učitele praktických činností technického charakteru. Celkem se zúčastnilo 135 respondentů, vyhodnoceno bylo 101 dotazníků od učitelů a stejný počet od vedení základních škol. Dále bylo osloveno 140 středních škol – integrovaných i odborných učilišť. Ke zpracování bylo využito celkem 122 dotazníků. Cílem bylo zjistit rozsah, způsob a úroveň jejich spolupráce se základními školami v oblasti profesní orientace, s výrobními závody, podniky, provozovnami služeb apod. v oblasti volby další profesní cesty absolventů a s úřady práce v oblasti možnosti uplatnění vlastních absolventů.

3 Některé výsledky výzkumu ze základních škol

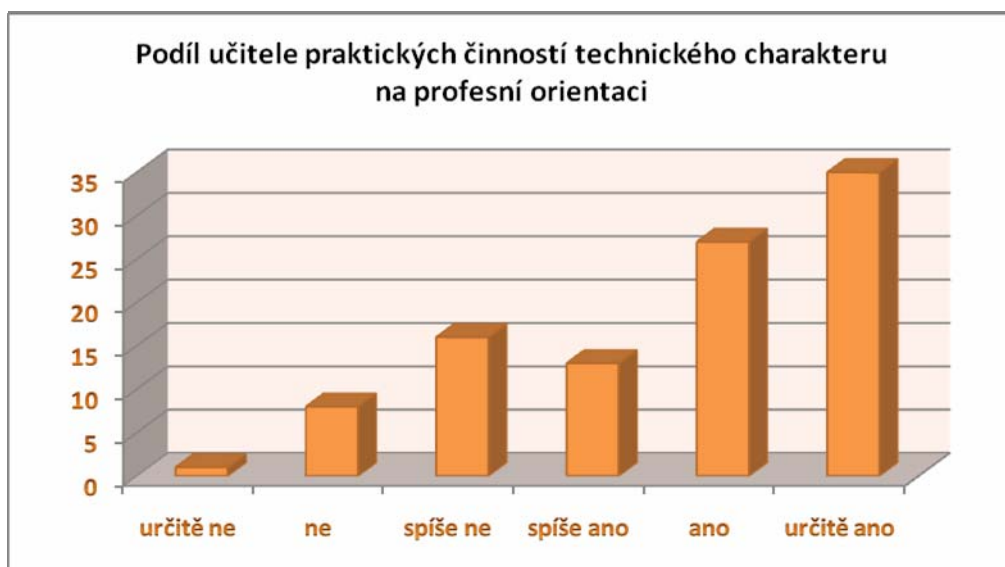
Praktická činnost technického charakteru ve školních dílnách má v našem školství dlouholetou tradici. Technické vzdělávání v elementární podobě bylo v českých základních školách v posledních desetiletích realizováno prostřednictvím vyučovacích předmětů s různými názvy. Vždy šlo o spojení jednoduché teorie s praktickou činností žáků ve školních dílnách. Tato výuka nemusí být povinná pro všechny žáky. Následující diagram, se týká zájmu žáků. Učitelé mohou přirozeně dosahovat lepších výsledků u žáků, kteří si vyučovací předmět zvolí podle svého zájmu.

Graf 1: Zájem o výuku praktických činností ve školních dílnách.

Učitelé praktických činností technického charakteru se orientují v obsahu velké řady profesí, které vyžadují především kvalitní motorické dovednosti či specifické technické myšlení, představivost a schopnost tvůrčí motorické činnosti. Mají možnost představit žákům konkrétní podobu řemesla či jiné technické práce; mají tedy příležitost zprostředkovat jim „zážitek“ řemeslné práce. Významně se tak podílejí i na rozvoji základních pracovních návyků. Učitelé těchto předmětů mohou rozvinout zájem dětí o konkrétní řemeslo, dokáží zpravidla dobře rozpoznat schopnosti a zejména možnosti jednotlivých žáků v oblasti jejich motorických dovedností. Mohou také rozvíjet praktické dovednosti žáků ve vztahu k určitému řemeslu a korigovat jejich nereálné představy a očekávání. Pohled učitelů „praktických předmětů“ a jejich pohled a specifická „pedagogická diagnostika“ může v mnohém pomoci školním psychologům a speciálním pedagogům při jejich konkrétní poradenské práci v otázce studijního/profesionálního zaměření žáka.

Jak vyplývá z výsledků našeho šetření jsou si učitelé těchto předmětů vědomi toho, že právě řemeslné profese mohou nabídnout perspektivní uplatnění i pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Proto se snaží věnovat jim zvýšenou pozornost individuálním přístupem, spolupracovat s výchovnými poradci na škole, případně se školním psychologem. Jejich názory ukazuje následující diagram.

Graf 2: Podíl učitele praktických činností technického charakteru na profesní orientaci.

4 Některé výsledky výzkumu ze středních škol

Spolupráce se základními školami

Na otázku o existenci spolupráce v oblasti profesní orientace se základními školami odpovědělo kladně 108 oslovených škol a záporně pouze 14 škol. Počet základních škol se kterými dotazované střední školy spolupracují byl uváděn v rozmezí 3-5 škol. Aktivita mají různorodý charakter. Nejčastěji respondenti uváděli uspořádání besed se žáky základních škol a výchovnými poradci těchto škol. Pracovníci středních škol osobně navštěvují za tímto účelem vybrané základní školy, přinášejí některé práce svých studentů/učňů a často pořádají pro žáky základních škol různé vědomostní i dovednostní soutěže. Tyto soutěže jsou spojené s možností získání cen – zpravidla výrobků a produktů vlastní praktické činnosti studentů/učňů. Pořádají se také besedy

s rodiči žáků vyšších ročníků. Velmi oblíbené jsou exkurze v provozech středních škol a odborných učilišť a dny otevřených dveří, které pořádají školy zpravidla 1x ročně. Při těchto příležitostech jsou v podobě výstav prezentovány práce studentů/učňů a nabízena možnost účasti žáků základních škol na některé praktické části učňovských zkoušek.

Spolupráce s výrobními závody, podniky, provozovny služeb apod.

Při spolupráci většinou jde o odbornou praxi žáků, odborné exkurze (i do zahraničí), podíl na finančním ohodnocení žáků podle výsledků jejich studia, podporu ve formě stipendia apod. Cílem této práce je jednoznačně snaha po zajištění odpovídající kvalifikované práce pro vlastní absolventy.

Spolupráce s úřady práce

Spolupráce probíhá buď přímo ve školním prostředí (besedy s přizvanými odborníky) nebo žáci společně navštěvují v rámci výuky příslušný úřad práce. V obou případech je činnost tématicky zaměřena na otázky profesní orientace, volby povolání, nabídku studijních oborů, nabídku pracovních míst v regionu, na problémy nezaměstnanosti. Nabízeny jsou také možnosti individuálního testování osobních předpokladů, zájmů apod. I tato činnost je motivována především snahou o dobré uplatnění vlastních absolventů.

Spolupráce s jinými subjekty

Celkem 97 oslovených škol spolupracuje v oblasti profesní orientace i s jinými subjekty. Jsou to např. školní psychologové, Pedagogicko-psychologické poradny, protidrogová centra, Policie ČR, Městská policie, různé profesní asociace, vzdělávací agentury, neziskové organizace (Adra, Podané ruce, Sluníčko, Pomozte dětem apod.), krizová centra, ekologická sdružení apod.

5 Dílčí závěry z provedeného šetření

Praktická činnost technického charakteru ve školních dílnách na základních školách je potřebná. Tato činnost v návaznosti na nezbytný teoretický základ zajišťuje rozvoj technického myšlení, vytváření potřebných psychomotorických dovedností, a také rozvoj kreativity žáků. Podle odborných učitelů žáci o praktické činnosti mají zájem, ale současně nežadají, aby výuka byla bezpodmínečně povinná pro všechny. Profesní orientaci považuje velká část učitelů za významnou součást pedagogického procesu, které je nutno věnovat i v průběhu výuky trvalou pozornost. Úloha učitele v oblasti poskytování informací o profesích je v mnohých případech nezastupitelná. Poradenská centra slouží výborně k celkové orientaci, učitel představy přibližuje směrem k realitě.

Přesto, že nebyla zkoumána hloubka spolupráce dotazovaných středních škol, z výsledků tohoto jednoduchého dotazníkového šetření vyplývá, že existující středoškolská zařízení mají velký zájem na kvalitním zařazení svých absolventů do praktického života. Spolupracují se základními školami, s úřady práce, s výrobními podniky i s ostatními subjekty. Také výrobní závody, podniky, provozovny služeb apod. jsou si vědomi své současné i perspektivní potřeby získávat kvalitní pracovníky z řad absolventů škol.

Lektoroval: doc. PhDr. Bohumíra Lazarová, Ph.D. (Filozofická fakulta MU)

Kontaktní adresa:

doc. PhDr. Zdeněk Friedmann, CSc.

Pedagogická fakulta MU, 603 00 Brno, Poříčí 7, e-mail: friedmann@ped.muni.cz